

Uklizená krajina nemusí být zdravá krajina

Název článku jsem si vypůjčila z rozhovoru s entomologem Martinem Konvičkou, který dlouhodobě poukazuje na alarmující úbytek denních motýlů v naší republice. To, že dokonale vyčištěná krajina není „fungujícím“ prostředím pro rostlinné ani živočišné druhy, je podstatou i projektu EKOZEMĚDĚLCI PŘÍRODE.

Druhá rozmanitost na zemědělsky obhospodařovaných půdách se klesá, úbytek biodiverzity se stává celosvětovým problémem. Od roku 2004 se k jeho řešení se přihlásila Evropská unie mimo jiné vyhlášením Agroenvironmentálních opatření. Dotace „pro přírodu“ je možno žádat i v rámci Programu rozvoje venkova letech 2007–2013 (EAFRD).

Prospívají opravdu tato opatření přírodě?

Od loňského roku pro ekozemědělce zapojené do projektu "Ekozemědělci přírodě" zpracováváme farmerní plány. Cílem těchto plánů je navrhnout management hospodaření tak, aby byl zohledněn v nejvyšší možné míře šetrný přístup k životnímu

Na pastvě (pastvina společnosti AGRISEN s.r.o.) FOTO: Markéta Sábliková

Nesečou a berou dotace...

Dalším zemědělským podnikem, který bychom rádi představili, je společnost AGRISEN s.r.o. v Nové Senince. V malebné krajině pod Králickým Sněžníkem, ve které i dnes můžete vyčíst stopy dřívějšího hospodaření, na loukách a pastvinách členěných remízky, skupinami stromů a keřů, chovají ekologičtí zemědělci stádo ovcí a koz.

Pozorný návštěvník krajiny Staroměstska a jejího okolí si může všimnout neposečených ploch. Nevědomý návštěvník si pak řekne: „Nesečou, nestarají se o svoje pozemky, ale dotace by chtěli ... Kdo se má na tu hrůzu dívat, všechno to tu zaroste,“ ...a podobně. Nespokojenost ale není namístě. Na některých pozemcích totiž členové České společnosti ornitologické zjistili výskyt chřástala polního, silně ohroženého druhu (Vyhláška č. 395/1992 Sb.) naší zemědělské krajiny. Ochráně těchto vzácných ptáků slouží jedno z agroenvironmentálních opatření (titul ptačí lokality na travních porostech, hnízdiště chřástala polního) Programu rozvoje venkova, který vyhlásilo Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí.

Podmínkou získání dotace na zmíněné opatření je minimálně jedno posečení pozemku s tím, že první seč může být provedena nejdříve 15. srpna. A tak jsme se dostali k zarostlým loukám. Příznivým prostředím pro hnízdění chřástalů a vy-

Lilie cibulkonosá FOTO: Markéta Sábliková

vedení mládát jsou louky – ne příliš husté, nepravidelně sečené, nebo alespoň sečené v pozdním termínu. Sečení je třeba provádět od středu k okrajům tak, aby mládáta mohla uniknout před sekačkou. Kromě chřástalů ale později sečené plochy využívají další ptáci, i další živočišné naší zemědělské krajiny, a to jak k úkrytu, tak jako zdroj potravy.

Další vstřícný krok přírodě udělali místní ekologičtí zemědělci i tím, že vyčlenili z dotačního programu části luk s výskytem lilie cibulkonosné. Ošetřují je až na podzim a umožňují tak zachování a další rozšiřování tohoto krásného silně ohroženého druhu naší přírody. Přicházejí o finanční podporu na údržbu travních porostů, ale v podstatě naplňují poslání agroenvironmentálních opatření: vytvářejí další místa pro přírodu.

mu prostředí a současně byl využit potenciál existujících dotačních titulů. Jedním z hlavních výstupů farmerního plánu je návrh opatření, která vedou k podpoře druhové rozmanitosti na všech úrovních.

Plánům předchází botanické, ornitologické a entomologické průzkumy. Je zajímavé, že se autoři jednotlivých průzkumů shodují v návrzích na způsobech hospodaření nebo opatření – s ohledem na rostliny, motýly, ptactvo – na poměrně jednoduchém řešení; na stanovištní, tedy prostorové a časové heterogenitě. Přírodě je prospěšné hospodaření v pestré krajině – s remízky, skupinami keřů, solitury; hospodaření neuniformní, časově rozrůzněné. Ono to tak pravděpodobně kdysi bylo – sedlák tu nechal spást louku, tam posekl kousek na zeleno, na části nasušil seno. Nebo zase opačně. A třeba někdy nesklidil vůbec – pršelo, louka byla podmáčená, nebo naopak bylo hodně sucho, neurodilo se, zem by se spálila.

Po tříleté existenci AEO se zvýšila výměra obhospodařovaných luk a pastvin, pozitivní vliv má omezení hnojení dusíkem, vyloučení používání průmyslových hnojiv a pesticidů v případě ekologického zemědělství. Problém je však v uniformitě opatření, která jsou převážně plošně zaměřena na typ zemědělských kultur bez potřebné diferenciacie přístupu k jednotlivým farmám a jejich individuálním potřebám. Existují jednotné termíny, opatření neberou v úvahu výkyvy počasí, různé podmínky k hospodaření, nezohledňují individuální přístupy. Častým problémem je také

neporozumění sedláků, kteří nevnímají v řady požadavků hlubší smysl. Běžná je likvidace rozptýlené zeleně či ořezávání křovin a větví na okrajích pozemků a snižování velikosti remízků se strachem ze sankcí po snímkování pro LPIS, aniž by často měli informace, jaké jsou skutečné limity dané SZIF.

Ani fixní pětileté období nedává příliš velký prostor reagovat na aktuální změny probíhající v přírodě. (I chřástalovi se občas zalíbí na jiné lokality, než je ta „ptačí“.) Na nedostatky doplácí jak zemědělci – např. nekvalitní píce v případě rozsáhlých travních porostů sklizených v pozdních termínech, otázka smyslu sečení nevezšlých porostů za sucha, tak příroda – jednotný termín sečení má často za následek likvidaci útočišť a zdrojů potravy mnohým živočichům. Nová agroenvironmentální opatření (2007–2013) přinesla několik změn: 0150 možnost přepásat posečené louky a možnosti výjimek, umožňujících zvýšit heterogenitu luk a pastvin, a to formou vynechání seče na části nebo na celém půdním bloku (§4 odst. 2, písm. f, č. 3) nebo u pastvin – neposečení nedopasků (§9, odst. 15 písm. e, resp. odst. 16 písm. d).

Toto je ale možné pouze se na základě souhlasného vyjádření orgánu ochrany přírody, které bude doručeno Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu nejpozději v den, kdy měla být seč (sečení nedopasků) provedena. Orgánem ochrany přírody je správa chráněné krajinné oblasti (CHKO), resp. národního parku (NP).

Uklizená krajina...

➡ Zodpovědným orgánem ochrany přírody pro maplošná chráněná území (mimo CHKO resp. NP) jsou krajské úřady a ve „volné krajině“ (mimo chráněná území) obecní úřady s rozšířenou působností. Zemědělci mají tedy šanci při dobré argumentaci vlastně kdekoliv posunout nebo vynechat seč, pokud pro to existuje důvod z pohledu ochrany přírody. Ani samotní zemědělci, ani obecní úřady však nejsou vždy o těchto nových možnostech dostatečně informováni. Snaží se informovanost brání zejména zaneprázdněnost na úřadech s rozšířenou působností, ze strany zemědělců zase pocit, že chtějí mít při kontrolách pozemky „v pořádku“.

Je věcí přístupu „osvícených“ institucí, které mají na starosti „volnou přírodu“, aby jejich pracovníci aktivně kontaktovali zemědělce, diskutovali s nimi o této možnosti a společně s nimi připravovali pro orgány ochrany přírody podklady k souhlasným stanoviskům. Jako pozitivní příklad bych chtěla zmínit Agenturu ochrany přírody a krajiny v Ostravě, jejíž odborní pracovníci osobně navštěvují zemědělce zapojené do agroenvironmentálních programů a jednájí s nimi o možnostech ponechání částí pozemků neposečených.

Do budoucna by bylo určitě lepší, kdyby agroenvironmentální programy byly flexibilnější, kdyby bylo možno využívat různá opatření v konkrétním místě (osobnost zemědělce a jeho způsob hospodaření v daných podmínkách). Finančně by mohla být ohodnocena péče o takzvané ekologické vyrovnávací plochy, které zahrnují i nezemědělskou půdu – například živé ploty, kamené zídky, kamenic a podobně. Tak, aby se naplnil význam slova agroenvironmentální.

Postřehy z praxe popsala

Alena Malíková, Bioinstitut

SEMINÁŘ: Ekologické zemědělství na jihu Moravy v prvním roce Programu rozvoje venkova (PRV)

PRO-BIO Svaz e. z. ve spolupráci s RC PRO-BIO Jižní Morava, za finanční podpory Ministerstva zemědělství ČR pořádá **4. prosince od 10 hodin v Pavlově, sál Vinařského domu Zatloukal**

Témata: * Ochrana evropských odrůd révy vinné před hlavními houbovými patogeny (plíseň révová, padlí révová, plíseň šedá) cestou zvyšování obranyschopnosti rostlin – Ing. Milan Hluchý, PhD., Biocont Laboratory spol. s r. o.; * Program rozvoje venkova, osa I a osa III, druhá výzva, možné projekty – RNDr. Jan Dovrtěl, CSc., ÚZPI Brno; * Biodiverzita zemědělské krajiny a její vývoj v posledních letech – prof.

PŘÍBĚH JEDNÉ NAUČNÉ STEZKY

Naučná stezka kolem ekofarmy Kozodoj nabízí turistům a dalším zájemcům seznámení s ekologicky šetrným hospodařením, místní přírodou a krajinou a ochranou životního prostředí vůbec.

Myšlenka naučné stezky se zrodila asi před dvěma lety. Ekofarma Kozodoj se totiž nachází v malebném údolí říčky Rolavy, které je druhově velmi bohaté, navíc okolo ekofarmy vede cyklotrasa, která v podstatě protíná faremní pastviny v meandrech řeky, a je tak na co koukat napravo i nalevo. Návštěvník však až dosud neměl možnost získat širší kontext či hlubší informace o krásách okolní krajiny a prostředí. Cyklotrasa je navíc oblíbeným cílem cest nejenom cyklistů, ale také maminek s dětmi, školních exkurzí i seniorů. Zkrátka, na této cestě je téměř celoročně živo. A tak paní Pavlína Štyndlová, majitelka farmy Kozodoj přišla s myšlenkou podělit se o zážitky z přírody, ekologických aktivit, zdravého způsobu života a o znalosti historie okolí s ostatními.

Šlo především o to zachytit krásné okamžiky, které při procházce jinak člověk jen obtížně vnímá. O okamžiky jako je život lesních živočichů či život v rybníce. O pochopení toho, co je to šetrné hospodaření v přírodě, a proč má význam produkovat a jíst biopotravinu. A třeba také přiblížit městským lidem životní potřeby hospodářských zvířat.

S tímto uceleným a promyšleným nápadem se **Pavlína Štyndlová** obrátila na organizaci STUŽ Karlovy Vary

a její EKOcentrum. Sdružení STUŽ, především pak její předseda **RNDr. Pavel Žlebek**, se prostřednictvím dotačních programů EU postaralo o finanční zajištění naučné stezky, a má tak velký podíl na jejím vzniku. Odborné texty na jednotlivé cedule byly připravovány ve spolupráci s karlovarskou Agenturou ochrany přírody, předsedou Svazu PRO-BIO **Ing. Zdeňkem Perlingerem** a karlovarským geologem **RNDr. Petrem Chvátalem**. Texty k ekologickému zemědělství si farma zpracovala sama.

Přípravy technického zázemí naučné stezky trvaly něco přes půl roku a zapojila se do nich celá řada dalších organizací a institucí. Například Lázeňské lesy města Karlovy Vary se ochotně připojily ke spolupráci a pomohly s výrobou dřevěných nosičů a jejich zabudováním na místa.

Paní Štyndlová si pochvaluje, že: *„Spolupráce jednotlivých organizací byla dobrá a vyznačovala se ochotným a pracovním duchem. Až na drobné technické zádrhele vše probíhalo podle společných představ i naplánovaného harmonogramu. Cenné na tomto projektu je, že stezka vznikla z ochoty jednotlivých organizací vytvořit v našem regionu něco užitečného pro lidi mladé i letité. Příjemnou formou ukázat, jak hluboký smysl má pro naši budoucnost starat se o naše společné životní prostředí.“* Zahájení provozu a první měsíce A tak mohla být stezka směle otevřena.

Slavnostní otevření proběhlo 13. 9. 2007 za účasti primátorky města Karlovy Vary a zástupce starosty města Nová Role. Kolem 50 přítomných z řad různých institucí obou měst si prošlo naučnou stezkou a příjemně podiskutovalo o přínosu takového projektu pro veřejnost. Pro návštěvníky slavnostního zahájení pak bylo přímo na Ekofarmě Kozodoj připraveno občerstvení z biopotravin. Naučnou stezku během podzimních měsíců využila již řada návštěvníků. Dokonce ji – k rozšíření výuky – využívají i některé školy z okolí. Stezku pravidelně navštěvují skupiny turistů, například v nedávné době dvě exkurze z Německa. *„Zájem o tuto stezku je zatím veliký,“* říká paní Štyndlová a dodává, *„a nás těší, že můžeme návštěvníky obohatit o poznání života smysluplného a příjemného.“*

Kdo se však bude o stezku starat v budoucnu? Na údržbě stezky se budou do budoucna podílet tři organizace, které stály u jejího zrodu. O stezku se tedy i v budoucnu bude starat organizace STUŽ Karlovy Vary, Lázeňské lesy K. V. a samozřejmě ekofarma Kozodoj.

Ekofarma Kozodoj již řadu let pro školy a zájmové skupiny úspěšně pořádá výukové programy o ekologii, zemědělství, biopotravinách a životním prostředí. Pomocí smyslového vnímání se snaží dětem i dospělým ukázat, jak je důležité vnímat okolí a starat se o přírodu. Pomocí naučné stezky snad bude možné tuto myšlenku předávat v ucelenějším a pestřejším provedení. A ani do budoucna nehodlají v Kozodoji zahálet a již nyní chystají další šikovné nápady, které podpoří ekogramotnost a vzdělání lidí směrem k pochopení jednoty životního prostředí a člověka. Více informací o výukových programech si můžete přečíst na webu farmy www.kozodoj.cz v sekci: Služby.

Za poskytnuté informace děkujeme Pavlině Štyndlové z ekofarmy Kozodoj.

Jan Valeška, PRO-BIO LIGA
www.biospotřebitel.cz

RNDr. Zdeněk Laštůvka, CSc., MLZU Brno; * Agroenvironmentální poradenství v regionu Jižní Moravy a kraje Vysočina – Ing. Petr David, EPOS Brno; * Aktivita svazu PRO-BIO, odbytové možnosti pro bioprodukty v sezóně 2007/2008 – informace pro zemědělce – Ing. Vladimír Lačňák, PRO-BIO Šumperk.

Vložné se nevybírá, během semináře bude podáváno občerstvení z biopotravin. Účast potvrďte do 3.12. na tel. 731 273 507, nebo e-mailem: vladimir.lacnak@pro-bio.cz

ZIMNÍ EXKURZNÍ STŘEDY NA EKOFARMÁCH VYSOČINY

Součástí pilotního projektu „Sítí ukázkových ekofarm“ jsou vzdělávací exkurze:

Ekologický chov dojníc, ekologie v praxi, 5. 12. 2007, 9.30-12.30 Srůtkova

ekofarma, Benešov 14, 394 70 Kamenice nad Lipou

Ekologický chov koz a faremní zpracování mléka, 16. 1. 2008, 9.30-12.30, Kozí farma Dvůr Ratibořice, Ratibořice 1, Jaroměřice nad Rokytnou, www.kozimleko.cz

Ekologický chov prasat, pestrost činností farmy, 30. 1. 2008, 9.30-12.30, Biofarmy Sasov, Sasov 2, Jihlava, www.biofarmy.cz

Ekologické pěstování brambor, chov ovcí a agroturistika, 13. 2. 2008, 9.30-12.30, ekofarma Křišťan a spol., ekofarma v obci Milotičky u Pelhřimova

Všechny ekofarmy jsou členy PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců, www.pro-bio.cz. Program: odborná přednáška farmáře, prohlídka farmy,

občerstvení a diskuse. Účast na exkurzi je zdarma, nutná registrace předem.

Pořádá EPOS Spolek poradců v ekologickém zemědělství ČR ve spolupráci s PRO-BIO RC Vysočina. Kontaktní osoba: Ing. Tomáš Klejzar, přihlášku na jednotlivé exkurze zasílejte na rc.vysocina@volny.cz nebo volejte telefon: 739 235 944. Tato aktivita je součástí projektu Síť informačních center Agro-envi-info zaměřených na agro-environmentální programy v Jihomoravském kraji a Kraji Vysočina, spolufinancovaném Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

